

УДК 343.34.+343.77

**ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ОПИСУ НАСЛІДКІВ ЗЛОЧИНУ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 270-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

**ON SOME PROBLEMS OF LEGISLATIVE DESCRIPTION
OF CRIME CONSEQUENCES, SPECIFIED BY ARTICLE 270-1
OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE**

Незнайко С.В.,
аспірант

*Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*

У статті розглядаються найбільш гострі проблеми, що стосуються законодавчого опису наслідків як ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 270-1 КК України. Проаналізовано погляди різних вчених щодо розглядуваної проблематики. Автором робиться висновок щодо необхідності внесення законодавчих змін до чинної редакції ст. 270-1 КК України.

Ключові слова: наслідки, знищення, пошкодження, неможливість експлуатації, порушення нормального функціонування, небезпека для життя чи здоров'я.

В статье рассматриваются наиболее острые проблемы, касающиеся законодательного описания последствий как признака объективной стороны преступления, предусмотренного ст. 270-1 УК Украины. Были проанализированы взгляды ученых относительно рассматриваемой проблематики. Автором делается вывод относительно необходимости внесения законодательных изменений в действующую редакцию ст. 270-1 УК Украины.

Ключевые слова: последствия, уничтожение, повреждение, невозможность эксплуатации, нарушение нормального функционирования.

The article deals with the topical issues that concern the legislative description of crime consequences, as the feature of objective aspect of crime, specified by article 270-1 of The Criminal Code of Ukraine. It also provides the analyses of different scientists' opinions on the problems studied. The author draws a conclusion about the necessity to amend the current version of article 270-1 of The Criminal Code of Ukraine.

Key words: consequences, destruction, endamagement, loss of use, performance disruption, danger to life or health.

Постановка проблеми. Одним із головних показників суспільної безпеки будь-якого кримінально караного діяння виступають завдані ним наслідки. Яскравою ілюстрацією цього факту є склад злочину, передбачений ст. 270-1 КК України, в якому законодавець як умову настання кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (далі – ЖКГ) назвав спричинення цими діями наслідків, які в диспозиції ч. 1 ст. 270-1 КК України визначені як «неможливість експлуатації, порушення нормального функціонуван-

ня об'єктів ЖКГ чи створення відповідної загрози, що спричинило небезпеку для життя чи здоров'я людей або майнову шкоду у великому розмірі». Але таке описання наслідків досліджуваного злочину поставило перед вітчизняною кримінально-правовою наукою цілий ряд дискусійних питань, без вирішення яких видається неможливим уніфіковане трактування приписів аналізованої заборони у практичній діяльності правозастосовних органів.

Стан дослідження. Слід зазначити, що вагомих внесок у вирішення найбільш актуальних

питань, що стосуються наслідків злочину, передбаченого ст. 270-1 КК України, у своїх працях зробили такі вчені, як А.В. Байлов, А.О. Данилевський, І.Б. Медницький, Л.О. Мостепанюк, В.О. Навроцький, С.І. Поляков, В.П. Тихий. Втім, незважаючи на вагомість результатів, отриманих зазначеними вище правниками, цілий ряд дискусійних питань у вказаній царині залишаються невіршеними і сьогодні, що свідчить про високу актуальність висвітлення обраної проблематики.

Метою цієї статті є дослідження проблем законодавчого опису суспільно небезпечних наслідків як ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 270-1 КК України, а також висунення на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення чинної редакції ст. 270-1 КК України.

Виклад основного матеріалу. Всіма вченими, котрі досліджували склад злочину, передбачений ст. 270-1 КК України, визнається той факт, що він відноситься до злочинів з похідними наслідками, відмінною ознакою яких виступає наявність юридично значущого проміжного наслідку, що породжує наступний (похідний) наслідок суспільно небезпечного діяння. А от питання щодо того, до якої групи наслідків знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ – проміжних чи похідних – слід відносити «неможливість експлуатації та порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ або створення відповідної загрози», не знаходить єдиного вирішення серед учених-криміналістів.

Так, В.О. Навроцький зазначає, що об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 270-1 КК України, характеризується як проміжними наслідками у виді неможливості експлуатації чи порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ або створення загрози цього, так і похідними наслідками, з урахуванням виду та розміру яких диференційована відповідальність за цей злочин [1, с. 820]. Подібним чином розмірковує і В.П. Тихий, на його думку, неможливість експлуатації або її загроза чи порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ розглядаються як наслідки вказаного злочину лише у випадках, коли умисне знищення або пошкодження вказаних об'єктів спричинило небезпеку для життя чи здоров'я людей або майнову шкоду у великому розмірі [2, с. 522]. Аналогічне бачення щодо розглядуваної проблематики спостерігається і в Л.О. Мостепанюк [3, с. 157].

Але є й дещо інша точка зору щодо цього питання. Зокрема М.К. Гнетнев та А.О. Данилевський, аналізуючи склад злочину, передбачений ст. 270-1 КК України, послідовно відстоюють позицію, у відповідності до якої об'єктивна сторона досліджуваного злочину характеризується альтернативними наслідками та причинним зв'язком між діянням і наслідками у виді неможливості експлуатації об'єктів

ЖКГ, порушення їх нормального функціонування, загрози неможливості експлуатації таких об'єктів, загрози порушення їх нормального функціонування, безпеки для життя та здоров'я людей, майнової шкоди у великому розмірі [4, с. 429]. Як ми бачимо, вчені вважають, що для притягнення особи до кримінальної відповідальності за розглядуваний злочин достатньо встановити факт настання внаслідок умисного знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ одного з шести перелічених ними наслідків.

У подібному руслі розмірковують й А.В. Байлов та С.І. Поляков, котрі, щоправда в контексті дослідження дещо іншої проблематики, зазначають, що настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ, що призвело до неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування таких об'єктів або спричинило небезпеку для життя чи здоров'я людей чи майнову шкоду у великому розмірі, значно підвищують суспільну небезпеку вчиненого діяння, і тому повинно тягнути за собою більш суворий вид та розмір покарання, ніж існування лише можливості настання вищезазначених наслідків [5, с. 59]. Як ми бачимо, правники вживають між наслідками у вигляді «неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ» та «спричиненням небезпеки для життя чи здоров'я людей або майновою шкодою у великому розмірі» сполучник «*або*», що свідчить про те, що науковці, як і М.К. Гнетнев та А.О. Данилевський, вважають настання неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ чи створення відповідної загрози похідними наслідками знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ, а не проміжною ланкою (проміжними наслідками) між цими діями та створенням загрози життю чи здоров'ю людей або настанням майнової шкоди у великому розмірі.

Уважно проаналізувавши вищевказані погляди, ми дійшли висновку, що більш переконливою та аргументованою є позиція, висловлена першою з двох груп учених. Видається, якщо б законодавець справді мав намір встановити кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ за умови настання одного з шести наслідків, про які вели мову М.К. Гнетнев та А.О. Данилевський, то в ч. 1 ст. 270-1 КК України після словосполучення «таких об'єктів» він би просто поставив кому чи вжив розділовий сполучник на кшталт «або» і продовжив перелік альтернативних наслідків за допомогою формулювань «спричинення небезпеки для життя і здоров'я» та «настання майнової шкоди у великому розмірі»¹. Вказівка ж у чинній редакції ч. 1 ст. 270-1 КК України після опису проміжних наслідків на словосполучення «що спричинило» дає підстави вважати, що неможливість експлуатації чи

¹До речі, у законопроекті від 9 червня 2010 р. № 6505 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення в житлово-комунальному господарстві» (п. 3 законопроекту), одним із наслідків прийняття якого як Закону і стала поява в Особливій частині КК України ст. 270-1, подібний метод і був використаний. Нагадаємо, у вказаному законопроекті йшлося про встановлення кримінальної відповідальності за умисне пошкодження або руйнування об'єктів ЖКГ, якщо це призвело або могло призвести до неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування таких об'єктів *чи* спричинило небезпеку для життя людей. Якщо б ст. 270-1 КК України була прийнята у такій редакції, тоді дійсно можна було б вести мову про те, що підставою кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ є настання одного з трьох незалежних один від одного альтернативних наслідків цих дій.

порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ або створення відповідної загрози розглядаються як наслідки вказаного злочину лише у випадках, коли умисне знищення або пошкодження вказаних об'єктів спричинило небезпеку для життя чи здоров'я людей або майнову шкоду у великому розмірі, про що й зазначали Л.О. Мостепанюк, В.О. Навроцький та В.П. Тихий.

Але вирішуючи означену вище проблему, ми весь час мимоволі ловили себе на думці: а чи є виправданим подібний надскладний варіант опису ознак об'єктивної сторони злочину, обраний законодавцем під час конструювання ст. 270-1 КК України? На нашу думку, відповідь на це питання може бути лише одна – ні. Така категорична позиція базується на наступних аргументах.

Як ми вже зазначали, злочин, передбачений ст. 270-1 КК України, відноситься до злочинів з похідними наслідками. Є.В. Шевченко, проводячи дослідження злочинів з похідними наслідками у кримінальному праві України, писав, що ті способи вчинення злочинів з похідними наслідками, за яких об'єкт злочину порушується шляхом впливу на предмет злочину, як це відбувається і під час вчинення злочину, передбаченого ст. 270-1 КК України, можна об'єднати в одну групу і назвати «руйнівними» [6, с. 86]. Крім того, Є.В. Шевченко слушно вказує на те, що інколи семантичне значення термінології, що вживається законодавцем під час викладення злочинів з похідними наслідками характеризує як саму дію, так і проміжні наслідки, які настають в результаті її вчинення. Як приклад, учений вказує на такі поняття: «пошкодження», «знищення», «зруйнування», які містять у собі як посягання на об'єкт (дії, що спричиняють йому шкоду), так і наслідки у вигляді повної або часткової зміни його якостей [6, с. 83].

Як ми бачимо, терміни, що вживаються законодавцем під час викладення злочинів з похідними наслідками та характеризують як саму дію, так і проміжні наслідки, які настають у результаті її вчинення, Є.В. Шевченко називає саме ті, що вжиті у ст. 270-1 КК України: «пошкодження» та «знищення»².

Такий висновок підтверджується і змістом досліджуваних понять: пошкодження об'єктів ЖКГ – це погіршення їх якості, зменшення цінності або приведення їх на якийсь час у непридатний до використання **за цільовим призначенням** стан; знищення ж об'єктів ЖКГ означає приведення їх у повну непридатність до використання за цільовим призначенням.

Отже, справді, терміни «знищення» та «пошкодження» одночасно характеризують як дію так і її наслідки.

Тепер проаналізуємо зміст тих проміжних наслідків, на які вітчизняні парламентарі окремо, поруч із вказівкою на знищення та пошкодження об'єктів ЖКГ, вказали у ч. 1 ст. 270-1 КК України, а саме неможливість експлуатації та порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ чи створення відповідної загрози.

На думку В.О. Навроцького, неможливість експлуатації, порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ чи створення відповідної загрози характеризує ступінь знищення чи пошкодження таких об'єктів. Злочинним, продовжує науковець, воно буде тоді, коли вони приведені у стан, в якому не можуть бути використані **за цільовим призначенням** або стають нездатними виконувати свої функції, або ж виникає можливість цього [1, с. 820].

Подібним чином розмірковують і наступні вчені: Л.О. Мостепанюк, котра під поняттям «експлуатація об'єктів ЖКГ» розуміє використання відповідних об'єктів **за функціональним призначенням** та вжиття необхідних заходів щодо збереження такого стану їхніх конструктивних елементів, за якого вони здатні виконувати функції згідно з параметрами, визначеними технічною документацією [3, с. 157]; М.К. Гнетнев та А.О. Данилевський, які неможливість експлуатації об'єктів ЖКГ визначають як втрату можливості використання **за призначенням** об'єкту ЖКГ власником або споживачем відповідних послуг [4, с. 429]; В.П. Тихий, котрий, досліджуючи зміст аналізованих термінів, зазначає, що неможливість експлуатації об'єктів ЖКГ – це неможливість використання цих об'єктів **за цільовим призначенням**, а порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ – це відхилення від норми: зупинення чи призупинення або зрив графіка діяльності вказаних об'єктів, перерва в наданні послуг, порушення режиму виробництва, передачі та розподілу теплопостачання, водопостачання чи водовідведення тощо [2, с. 522-523].

Проведене дослідження змісту наслідків, вказаних у ст. 270-1 КК України, засвідчує, що терміни «пошкодження» та «знищення», як і поняття «неможливість експлуатації» та «порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ», означають настання фактично одних і тих же наслідків, які в загальному вигляді можна визначити як приведення об'єктів ЖКГ у стан неможливості (тимчасової чи повної) використання їх за цільовим (функціональним) призначенням.

Таким чином, аналіз законодавчого опису ознак об'єктивної сторони досліджуваного злочину дає підстави дійти до парадоксального висновку: зміст вжитих у ст. 270-1 КК України термінів «знищення» та «пошкодження», які характеризують як саму дію, так і проміжні наслідки, що настають у результаті її вчинення, є фактично тотожним до змісту тих проміжних наслідків, на які законодавець окремо вказав у ч. 1 ст. 270-1 КК України як на наслідки знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ, які в подальшому спричиняють небезпеку для життя чи здоров'я людей або майнову шкоду у великому розмірі.

²Крім того, варто нагадати, що про ще один термін, згаданий Є.В. Шевченко у цьому контексті, – «зруйнування» – йшлося у первинній редакції Закону № 2924-VI від 13 січня 2011 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення в житлово-комунальному господарстві» (нагадаємо, серед іншого, цим законопроектом передбачалося доповнення КК України ст. 194-2, яка була фактично аналогічною за змістом існуючій у чинному кримінальному законодавстві ст. 270-1), в якій пропонувалося встановити кримінальну відповідальність за умисне пошкодження або **руйнування**, а не **знищення** об'єктів ЖКГ.

Такий крок вітчизняних парламентарів, жодним чином не сприяючи підвищенню ефективності кримінально-правової протидії злочинним проявам знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ, водночас подряджує цілий ряд негативних наслідків.

Зокрема у всіх процесуальних документах, що стосуються даної категорії кримінальних проваджень, правозастосовчі органи замість вживання стислого та більш-менш зрозумілого для всіх формулювання «знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ, що створило небезпеку для життя або здоров'я людей», вимушені описувати об'єктивну сторону аналізованого злочину через вказівку на нелогічний, як ми довели, та складний для розуміння набір словосполучень: «знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ, що могло призвести до неможливості його експлуатації та порушення нормального функціонування, що створило небезпеку для життя або здоров'я людей».

Але крім суто техніко-граматичних складнощів чинна редакція ст. 270-1 КК України призводить і до процесуальних проблем, що стосуються доведення наявності ознак відповідного складу злочину, адже в кожному випадку кваліфікації дії особи за ст. 270-1 КК України законодавство вимагає встановлювати причинний зв'язок між знищенням або пошкодженням об'єктів ЖКГ та неможливістю експлуатації чи порушенням нормального функціонування таких об'єктів, які насправді, як це було доведено раніше, є тотожними за змістом поняттями. Тобто, як це не парадоксально, фактично законодавець вимагає доводити ту обставину, що дії, які спричинили приведення об'єктів ЖКГ у стан неможливості (тимчасової чи повної) використання їх за цільовим (функціональним) призначенням, призвели до неможливості використання об'єктів ЖКГ за їх цільовим призначенням.

Вартий уваги і той факт, що, як про це свідчить аналіз практики застосування досліджуваної заборони, в абсолютній більшості випадків проміжними наслідками між знищенням або пошкодженням об'єктів ЖКГ та створенням небезпеки для життя чи здоров'я людей (рідше мова йде про шкоду у великому розмірі) виступає ще один вид проміжних наслідків умисного знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ, зазначений у диспозиції ч. 1 ст. 270-1 КК України, а саме, «створення загрози» неможливості експлуатації або порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ, а не реальне настання вказаних наслідків. Пояснюється це тим, що в переважній більшості випадків кримінально каране умисне знищення чи пошкодження об'єктів ЖКГ здійснюється шляхом викрадення каналізаційних люків чи решіток до них. А такі дії, при всій важливості вказаних складових об'єктів ЖКГ, зазвичай не можуть одразу після їх вчинення спричинити неможливість експлуатації або порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ, а лише несуть потенційну загрозу настання відповідних наслідків, які в подальшому створюють небезпеку для життя чи здоров'я людей або майнову шкоду у великому розмірі.

Як впливає з вищевказаного, «завдяки» викладенню вітчизняними парламентарями ст. 270-1 КК України в її чинній редакції до кримінальної відповідальності за розглядуваний злочин може бути притягнута особа, яка пошкодила об'єкт ЖКГ, навіть якщо такі дії не спричинили *жодних реальних суспільно небезпечних* наслідків, а лише призвели до загрози нормального функціонування об'єктів ЖКГ, що спричинило *створення небезпеки* для здоров'я людей. Іншими словами, внаслідок невдалого законодавчого опису ознак суспільно небезпечних наслідків як криміноутворюючої ознаки складу злочину, передбаченого ст. 270-1 КК України, склалася ситуація, коли до кримінальної відповідальності можна притягнути *будь-яку* особу, яка пошкодила або знищила об'єкт ЖКГ, адже теоретично кожен подібний випадок можна кваліфікувати як такий, що створив загрозу нормальному функціонуванню об'єктів ЖКГ, що спричинило загрозу життю чи здоров'ю людей.

Отже, всі зазначені вище аргументи свідчать про те, що за умови вживання у ст. 270-1 КК України таких термінів, як «знищення» та «пошкодження» об'єктів ЖКГ, які характеризують як саму дію, так і проміжні наслідки, які настають у результаті її вчинення, жодної необхідності в окремій вказівці на проміжні наслідки у вигляді «неможливості експлуатації або порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ» чи, тим більше, «створення відповідної загрози», зміст яких є фактично аналогічним змісту термінів «знищення» та «пошкодження» об'єктів ЖКГ, немає.

Звичайно, противники висловленої позиції могли б висунути аргумент, що наявність у ч. 1 ст. 270-1 КК України вказівки на такі проміжні наслідки, як неможливість експлуатації або порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ дозволяє притягати до кримінальної відповідальності лише за найбільш суспільно небезпечні прояви умисного знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ. Але і ця обставина не може переконати нас, оскільки:

1) як було доведено раніше, «знищення» та «пошкодження» об'єктів ЖКГ означає фактично той же зміст, що й «неможливість експлуатації або порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ»;

2) вказівка у ч. 1 ст. 270-1 КК України, крім «неможливості експлуатації або порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ», ще й на такий вид проміжних наслідків, як «створення загрози» їх настання, повністю нівелює значення цих проміжних наслідків як фактора, що підвищує ступінь суспільної небезпеки досліджуваного діяння. Адже навіть якщо припустити, що не кожен випадок умисного знищення чи пошкодження об'єктів ЖКГ спричиняє неможливість експлуатації або порушення нормального функціонування таких об'єктів, то навіть за таких умов беззаперечним виглядає факт того, що кожен подібний випадок щонайменше несе загрозу настання відповідних наслідків.

Підтверджує правильність висловлених вище тез й існуюча практика застосування ст. 270-1 КК України.

Так, Пролетарським районним судом м. Донецька було встановлено, що громадянин Т., діючи умисно, з корисних мотивів, з метою викрадення, руками дістав верхню кришку люка, чим пошкодив об'єкт ЖКГ, після чого зник з місця вчинення злочину разом з викраденим, спричинивши при цьому шкоду ВАТ «Укртелеком» на суму 109 грн. 20 коп. Дії громадянина Т. були кваліфіковані судом за ч. 1 ст. 270-1 КК, як умисне пошкодження об'єктів ЖКГ, якщо це могло призвести до неможливості експлуатації таких об'єктів, що створило загрозу для життя та здоров'я людей [7].

Народицьким районним судом Житомирської області було встановлено, що громадянин Д. з метою крадіжки, скориставшись відсутністю сторонніх осіб, підійшов до оглядового колодязя водогінної мережі, яка є об'єктом ЖКГ, звідки таємно викрав металеву кришку люка, вартістю 182 грн. 47 коп. Кримінально-правова оцінка дій винних відбулась з посиланням на ст. 185 КК та ст. 270-1 КК як умисне пошкодження об'єктів ЖКГ, що могло призвести до неможливості експлуатації таких об'єктів, а також спричинило небезпеку для життя чи здоров'я людей [8].

Як ми бачимо, у проілюстрованих випадках, як до речі, і в інших судових рішеннях, що були нами проаналізовані, факт викрадення металевих кришок люків розцінювався судами як такий, що міг призвести до неможливості експлуатації або порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ, що, в свою чергу, створило небезпеку для життя та здоров'я людей і, відповідно, ставало підставою для кваліфікації дій винних по ст. 270-1 КК України.

Крім іншого, наш висновок про недоцільність вказівки у ч. 1 ст. 270-1 КК України на такі проміжні наслідки, як «неможливість експлуатації або порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ» та «створення відповідної загрози» повністю кореспондується з практикою вітчизняної кримінальної правотворчості.

Так, аналіз чинного кримінального законодавства свідчить про те, що в Особливій частині КК України, під час конструювання злочинів з похідними наслідками, в яких, як і у ст. 270-1 КК України, об'єкт злочину порушується шляхом впливу на предмет злочину, і де похідними наслідками виступали «загибель людей» або «створення небезпеки для життя чи здоров'я людей», такі терміни, як «знищення» («руйнування») або «пошкодження» були використані парламентарями в чотирнадцяти статтях. І в жод-

ній з цих чотирнадцяти кримінально-правових норм, крім «знищення» та «пошкодження» як термінів, що одночасно позначають як суспільно небезпечне діяння, так і його проміжні наслідки, не вказувалося ні на які інші проміжні наслідки, які мають слугувати своєрідним ланцюгом між «знищенням» чи «пошкодженням» та настанням відповідних похідних наслідків у вигляді загибелі людей, створення небезпеки для життя людей, настання різного роду тілесних ушкоджень тощо.

У той же час заради справедливості маємо зазначити, що у трьох з чотирнадцяти аналізованих вище кримінально-правових заборон все ж вказувалося на настанні таких наслідків знищення чи пошкодження тих чи інших об'єктів, як «порушення їх нормальної роботи». Більше того, саме ці три заборони слід визнати такими, які за змістом є одними з найбільш близьких до ст. 270-1 КК України, оскільки предметами відповідних злочинів також виступають певні об'єкти, функціонування яких забезпечує життєдіяльність суспільства: об'єкти електроенергетики (ст. 194-1 КК України), шляхи сполучення та транспортні засоби (ст. 277 КК України), об'єкти магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсаторів та нафтопродуктопроводів (ст. 292 КК України). Ймовірно, що саме юридична спорідненість цих норм, яка пояснюється особливими властивостями предметів відповідних посягань, обумовила ту обставину, що лише в них похідним наслідком знищення чи пошкодження певних різновидів майна виступає не загибель людей або реальна шкода їх здоров'ю, а лише створення загрози життю. Але знову ж таки маємо констатувати, що з огляду на цілий ряд аргументів цей факт жодним чином не виправдовує конструювання ст. 270-1 КК України.

По-перше, у всіх трьох згаданих вище заборонах наслідки у вигляді «порушення нормальної роботи» відповідних об'єктів виступають не в якості проміжної ланки між їх знищенням та пошкодженням та створенням загрози життю, а як один із, поруч зі створенням загрози життю, його похідних альтернативних наслідків.

По-друге, лише в ч. 1 ст. 194-1 КК України вказується на такий наслідок умисного пошкодження або руйнування об'єктів електроенергетики як «загроза порушення нормальної роботи» цих об'єктів. У цьому контексті можемо задати законодавцю риторичне питання, схоже на те, яке ми вже задавали раніше під аналізі відповідних наслідків знищення чи пошко-

³До речі, є всі підстави вважати, що численні та очевидні недоліки законодавчої конструкції ст. 270-1 КК України мають «звядчувати» факту свого існування саме невдалому варіанту законодавчого опису наслідків злочину, передбаченого ч. 1 ст. 194-1 КК України. Наш висновок ґрунтується на тому, що, як про це вже йшлося вище, у первинній редакції Закону № 2924-VI від 13 січня 2011 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення в житлово-комунальному господарстві», одним із наслідків якого стало доповнення КК України ст. 270-1, передбачалося доповнення чинного на той час кримінального законодавства ст. 194-2, яка слово у слові дублювала положення ст. 194-1 КК України, за винятком того, що в ній йшлося про об'єкти ЖКГ, а не про об'єкти електроенергетики. Як ми бачимо, автори законопроекту не надто обтяжували себе у виборі оптимальних варіантів опису нової кримінально-правової заборони, повністю скопіювавши варіант попередньої за порядковим номером кримінально-правової норми та замінивши лише предмет посягання. А от під час обговорення відповідного проекту закону парламентарі все ж вирішили удосконалити його зміст, головним результатом чого стало те, що проектом ст. 270-1 стала єдиною в чинному кримінальному законодавстві нормою, в якій «неможливість експлуатації та порушення нормального функціонування об'єктів ЖКГ» чи «створення відповідної загрози» стали не похідними наслідками знищення чи пошкодження відповідних об'єктів, поруч із створенням загрози життю людей, а були визнані проміжними наслідками між знищенням чи пошкодженням об'єктів ЖКГ та створенням загрози життю людей. Таким чином, ст. 270-1 КК України, крім тих, які вона отримала «у спадщину» від ст. 194-1 КК України, завдяки ініціативності народних обранців отримала ще й цілий ряд власних недоліків, які значно ускладнюють її застосування у практичній діяльності.

дження об'єктів ЖКГ: який випадок пошкодження або руйнування об'єктів електроенергетики потенційно не здатен створити загрозу порушення їх нормальної роботи? А після відповіді на це запитання логічно, як і в ситуації зі ст. 270-1 КК України, постає інше питання: який сенс вказівки на такий різновид наслідків, якщо кожен випадок пошкодження чи руйнування об'єктів електроенергетики потенційно здатен спричинити порушення їх нормальної роботи³.

Зауважимо, що ще однією кримінально-правовою нормою, яку слід визнати близькою за змістом до ст. 270-1 КК України, є заборона, передбачена ст. 360 КК України «Умисне пошкодження ліній зв'язку». Але у вказаному випадку законодавець описав наслідки злочину не за допомогою розпливчастого поняття «порушення нормальної роботи об'єктів зв'язку», а вказав на конкретний різновид такого порушення – «тимчасове припинення зв'язку». Видається, що подібний спосіб описання наслідків злочину мав би бути частково використаний і під час конструювання ст. 270-1 КК України, зокрема, за допомогою вказівки, поруч із настанням майнової шкоди у великому розмірі, на такі *реальні* похідні наслідки умисного знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ, як тимчасове припинення отримання споживачами послуг (теплопостачання, водопостачання, водовідведення), надання яких забезпечуються за допомогою функціонування відповідних об'єктів ЖКГ. Також ми вважаємо, що такий вид наслідків, як «спричинення небезпеки для життя чи здоров'я людей», має бути виключений зі ст. 270-1 КК України, оскільки кожен випадок умисного знищення чи пошкодження об'єктів ЖКГ потенційно здатен викликати настання подібних наслідків. Натомість загибель хоча б однієї людини має, поруч з настанням інших тяжких наслідків, визнаватися особливо кваліфікуючою ознакою умисного знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ.

З точки зору дотримання системності кримінального законодавства виникає й інше питання: чому в ст. 270-1, розміщеній у розділі IX Особливої частини КК України «Злочини проти громадської безпеки», одним

з похідних наслідків умисного знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ визнається настання майнової шкоди у великому розмірі, а спричинення в результаті цих дій майнової шкоди в особливо великому розмірі визнається особливо кваліфікуючою ознакою розглядуваного злочину, у той час як у ст. 194-1 КК України, розміщеній у розділі VI Особливої частини КК України «Злочини проти власності», настання майнової шкоди фактично жодним чином не впливає на кваліфікацію відповідних діянь⁴, хоча за логікою все б мало бути навпаки, особливо враховуючи той факт, що чи не єдиним аргументом, яким керувався законодавець, переносячи проєктовану норму про кримінальну відповідальність за умисне знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ з розділу VI в розділ IX Особливої частини КК України, було те, що, на його думку, основним безпосереднім об'єктом умисного знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ є відносини громадської безпеки, а не власності⁵.

Висновки. Отже, проведені дослідження дає підстави дійти висновку про невдалість законодавчого викладення ознак суспільно небезпечних наслідків злочину, передбаченого ст. 270-1 КК України, яке призводить до значного збільшення обсягу кримінального законодавства, що породжує труднощі в опануванні його приписів; продовжує посилення на закон; утруднює його цитування тощо. Для усунення недоліків, про які йшла мова у статті, пропонуємо викласти ч. 1 ст. 270-1 КК України в наступній редакції: *«Умисне знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ, що спричинило тимчасове припинення отримання споживачами послуг (теплопостачання, водопостачання, водовідведення), надання яких забезпечуються за допомогою функціонування відповідних об'єктів ЖКГ, або майнову шкоду у великому розмірі»*. Видається, що викладення досліджуваної кримінально-правової заборони у запропонованій редакції дозволить значно підвищити дієвість застосування ст. 270-1 КК України та сприятиме більш ефективній протидії злочинним проявам умисного знищення або пошкодження об'єктів ЖКГ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [9-те видання, переробл. та доповн.]. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.
2. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / За заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.
3. Мостепанюк Л. О. Об'єктивні ознаки злочину, передбаченого ст. 270-1 Кримінального кодексу України / Л. О. Мостепанюк // Публічне право. – 2011. – № 4. – С. 152–159.
4. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – [2-ге вид.] – К. : ВД «Дакор», 2013. – 786 с.
5. Байлов А. В. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого статтею 270-1 Кримінального кодексу України / А. В. Байлов, С. І. Поляков // Застосування кримінального законодавства органами внутрішніх справ: проблеми теорії і практики : Матеріали всеукр. наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ. 31 травня 2012 р.) / Упоряд. канд. юрид. наук В. В. Шаблістий. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 58–60.
6. Шевченко Є. В. Злочини з похідними наслідками в кримінальному праві / Є. В. Шевченко : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. – Х., 2001. – 200 с.
7. Архів Пролетарського районного суду м. Донецька. Справа № 1-324 за 2011 р.
8. Архів Народницького районного суду Житомирської області. Справа № 615/2 за 2012 р.

⁴Виятком може стати ситуація, коли спричинення майнової шкоди у певному розмірі розцінюється як тяжкий наслідок умисного пошкодження об'єктів електроенергетики (ч. 3 ст. 194-1 КК України).

⁵Про критику такої точки зору див.: Незнайко С. В. Щодо правильності місцезнаходження заборони, передбаченої статтею 270-1, у системі Особливої частини КК України / С. В. Незнайко // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2014. – № 1. – С. 198–205.